



טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט
הלערות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והארות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

אשכנז, שמי שנעשה לו עוול ע"י חזק ממנו, עשירי הקהל או גברי אלימי, היה ניגש באמצע התפילה אל עמוד הש"ץ ועוצר את התפילה, או מונע את פתיחת הארון וקריאת התורה. הוא לא עשה זאת בכוח, שכן המדובר באנשים חלשים ונרדפים (לפעמים היתה זו בכלל אשה שעשוקה מכתובתה...) אלא כך קיבלו על עצמם הקהילות בחרם, שלא להמשיך את התפילה כל עוד הנעשק עומד וקובל על העוול, עד שאחד מראשי הקהל היה ניגש אליו ומתחייב בפני כל הקהל לעמוד לימינו ולברר את הדברים ולהציל עשוק מיד עושקו. מנהג זה נקרא "ביטול התמיד" או "ביטול הקריאה".

רבינו גרשום מאור הגולה גזר בחרם שלא לבטל התמיד בשבת קודש אלא אם כן ביטל התמיד בימות החול ג' פעמים ולא הועיל לו. הפוסקים דנו האם מותר לקבול בימי חול המועד, והאם מותר בימי חודש ניסן, ועוד ועוד פרטים במנהג ייחודי זה. (ראו למשל בשו"ע סוף סימן תקמ"ה ובמשנ"ב שם).



...אפילו בדברי מוסר ותוכחות ותשובה לא היה רוצה לדבר כדי שלא ימשך... מזה איזה דיבור של חול. חומרתם של דיבורי חול בביה"כ.

מנהג זה הלך ונשכח, עד שהשואל בשו"ת חתם סופר או"ח סימן פא לא הבין מהו שכתב הבאר הגולה שיש "חרם דרבינו גרשום מאור הגולה שלא לבטל תפילה בשבת ויום טוב אם לא כבר ביטלה ג' פעמים בימות החול", זה היה נשמע לו דברים חתומים וסתומים וכי אם מבטל התפילה בימות חול מותר לו להמשיך ולבטל התפילה בשבת ויו"ט, וכי מי שאכל שום יוסיף ויאכל שום.

אדונינו משה מבאר לו שהדברים הללו הולכים על המנהג של "ביטול התמיד" והוא מבאר לו את המנהג ומוסיף שבילדותו עוד ראה כאלו קובלנות שמנעו קריאת התורה.

"...ענין זה הוא מנהג קדמוני קדמונים ועדיין בילדותי היו



בית הוראה | האם מותר להשביע עדים בתוך בית הכנסת?

בדף שלנו מתארת המשנה שהיה המשביע עומד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם שאם אתם יודעים לי עדות שתבואו ותעידוני. ויש להעיר, הרי בבית הכנסת אסור לשוחח שיחה בטילה, האם זהו המקום הראוי להשבעת העדים? האם אין כאן חשש של ביטול מורא מקדש מעט?

והנה, בדרשת הרמב"ן לראש השנה מתאר את "מעשה במגנצא" המפורסם כך: "שמעתי מפי מורי ה"ר נתן בן ה"ר מאיר שבתחילה כשבא ללמוד תורה לפני רבינו יצחק ב"ר אברהם תקע התוקע ועשה ד' שברים, אמר לו רבינו יצחק חזור כל הסימן והחזירו, לאחר תפילה עמדו הרבנים והתלמידים לפניו בחצר בית הכנסת, אמר לו מורי, רבינו למה צוית לחזור כל הסימן וכו'".

ודקדק אאמו"ר הגאון שליט"א מדוע המתינו עד שעמדו בחצר בית הכנסת. וציין לדברי מהרח"ו בשער הכוונות "גם ראיתי למורי ז"ל נזהר בתכלית הזהירות שלא לדבר כלל בבית הכנסת אף שלא בשעת התפילה וכמעט שאפילו בדברי מוסר ותוכחות ותשובה לא היה רוצה לדבר כדי שלא ימשך מזה איזה דיבור של חול..." ואמר אאמו"ר דאפשר דגם רבותינו הראשונים הקפידו בזה ולכן גם התוכחה שביקשו להוכיח על כך שהחזיר כל הסימן לא עשו זאת בבית הכנסת אלא לאחר שעמדו בחצר.

הרי לנו כמה חמורה קדושת בית הכנסת מכל סרך שיחה בטלה, ואיך יתכן שיעמוד מול כל הקהל וישביע את מי שיועד לו עדות. בקטעים הבאים נבאר את הדבר.



היסטוריה | "ביטול התמיד" בתקופת הגאונים והראשונים

רבים לא מכירים את המנהג הייחודי שנהג בעיקר בארצות





התבוננות | איך מראה למי מכוון ב"עונשו שלזה"
וב"להכניסו"

והנה, הגמרא אומרת שמדובר כאשר עדי נמצאים בסמוך לו וכונתו אליהם, ובוודאי גם הם יודעים שהוא פונה אליהם, ומכל מקום כיון שבדיבורו לא ניכר אל מי מופנים דבריו – אין זה נחשב שהוא השביע את העדים. ועיין בריטב"א שאף אם פניו מופנות כלפיהם אין זה מועיל, אלא אם כן הצביע עליהם.

והנה מצאנו כמה ברכות שמזכירות את הנוכח מולם כמו "ברוך שפטרני מעונשו של זה" או "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", ואין תיבות הברכה מרמזות מי הוא "זה" שנפטר מעונשו, ומיהו שאומר עליו "להכניסו". ויש לעיין האם צריך להצביע על התינוק או הנער.

ואינני יודע השיעור שצריך להיות קרוב אל בנו כדי שיוכל לברך "עונשו שלזה", ואמנם לא שמענו שצריך להראות באצבע, אך מסתמא צריך שיהיה ניכר הכוונה על מי מדבר.

כעין זה הסתפקתי בזמן **מגיפת הקורונה**, כאשר האב היה צריך להיות מבודד מרחוק בקצה האולם, מעבר למחיצת זכוכית, אם יוכל לצעוק ולברך "להכניסו בבריתו של אע"ה" אע"פ שאין ניכר על מי הולך תיבת "להכניסו". והרי זה ממש כמבואר בדף שלנו שאין כאן דיבור אל העדים כיון שלא ניכר אל מי מדבר.

על פי זה חשבתי לבאר הטעם **שאינ אומרים "ברוך שפטרני" על בתו** שהגיעה למצוות. מפני שאי אפשר לברך בבית הכנסת כאשר הבת עצמה עומדת מאחורי וילון עזרת הנשים, שא"כ לא יהיה שום פשר על מי אומר "עונשה של זו". ובהכרח צריך להעמיד אותה בבית הכנסת שיברך עליה, וזה אין דרכן וצניעותן של בנות ישראל.



לשון הקודש | קאי עילויהו – זה לא כאב להם?...

אנו מוצאים כאן מטבע לשון: לא צריכה "דקאי עילויהו", הוא עומד עליהם כשמשביע אותם. מה הפירוש "עמד עליהם"? אברהם אבינו "עומד עליהם" תחת העץ, מתרגם אונקלוס "משמש קדמיהון". עומד עליהם – לשרתם. אברהם עמד בסמוך למלאכים שיושבים על הארץ והוא נראה כאילו הוא "עומד מעליהם". כך גם אנו מוצאים שמי שמהלך בעמידה בסמוך לאנשים שיושבים על הארץ, נראה כאילו "פוסע על ראשי עם קדוש".

כעין זה ראינו באליעזר "הוא עומד על הגמלים על העיין", שתרגם אונקלוס "עילווי גמליא על עינא" והקשה מו"ר מעט צרי צ"ל מדוע שינה אונקלוס לתרגם "על" בשני אופנים:

נוהגים זה המנהג והיה עומד בבהכ"נ הקדושה במקום שהש"ץ עומד ואינו מניחו להתפלל ומבטל התמיד, או ביום הכניסה מעכב להוציא ספר תורה מההיכל, ואין שום אדם רשאי להעבירו משם בחזקה עד שיבא הפרנס ויפייסו שמעותד לעמוד על ימינו, ועש"ע א"ח סס"י נ"ז ובב"י שם, וגזר ר"ג חרם שלא לבטל התפלה בשבת ו"ט אם לא כבר בטלו בחול ג' פעמים ודחאו בקש, ושוב אז יש לו רשות לבטלו גם בשבת..."

מוסיף על זה החתם סופר בהתפעלות:

"ומזה יש לראות כמה פרצה טהרה בישראל, כי כל כך היו אבותינו ז"ל זהירים בק"ש ותפלה בצבור וקריאת התורה עד שיהיה זה להם לכפייה אחרונה לכוף המסרב ולהעמידו במשפט ע"י שיגרום בטול התמיד ועי"ז כל הצבור יעמוד לימינו, **ודבר זה הוא חכה לפה אפקורסי זמנינו...**"

כנראה שאפקורסי זמנו פקפקו בכך שבדורות הקודמים היו מדקדקים כל כך בהלכה וביראה, והוא מביא מנהג זה כאות וסימן כמה החשיבו את ביטול קריאת התורה כהפסד אדיר ונורא לכל הקהל.



ביאור | השבעה בבית הכנסת – כעין קובלנא בבית הכנסת

כעת אנו מבינים את התיאור של המשנה שהיה עומד בבית הכנסת ומשביע את העדים. כי כן היה דרכם לתבוע על העושק שלהם בבית הכנסת בפני כל הקהל. זהו בעצם תחילת ושורש מנהג הקובלנא שהתפשט בקהילות אשכנז כבר בראשית תקופת הראשונים.

והנה רב האי גאון נשאל (תשובות הגאונים סימן ט) "שאלתם כשמחייב אדם שבועה לחבירו, באיזה עת משביעו. עד השתא כדמכנפין צבורא בשני ובחמישי כשתחזור ס"ת לתיבה, אותו העת מעכבין בעלי דינין ואומרים בזו העת ישבע לו, והן נמנעין מלישבע בפני צבור ועלינו מזה טורח גדול ועיכוב התפילה... **ודאי אילו היתה השבועה ברבים אפשר שמתבייש ואינו נשבע ונמצא שם שמים מוקדש**. יורנו אדוננו הגאון יחי לעד שורת הדין בזה ואיך המנהג בישיבה הקדושה ודברי השבועה שמחריים החזן בפניו אם ארוכים אם קצרים כדי שנסמוך עליהם ואם אומר אמן על כל אחת או אמן אחת על כלן כי יש בדבר הזה תרעומת. יורנו אדוננו ויסתלק הספק".

מבואר כאן שהסיבה שביקשו להשביע ברבים כדי לגרום לנשבע להתבייש ולהודות על האמת. אבל במשנה שלנו ההשבעה היא על העתיד שתבואו ותעידונו וא"כ אין כאן כל כך טעם שיתבייש מן הציבור. ואכמ"ל.

[אגב, הגה"ק רבי יעקב משה חרל"פ ב"הד הרים" מתאר חיזיון לילה שזכה אליו, בו נגלה אליו המהרי"ל דיסקין ושלח לו מסר להגראי"ה קוק, ובשביל להראותו שאין כאן חלום שווא, הראה לו איך במילים "הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו" מרומז שמו ותפקידו של הרב קוק, והוא דורש שם את ה"לא" וה"לו" בהקשר להראי"ה... עיי"ש].



חיזוק | בכל צרתם "לא צר" אלא "לו צר"

בסלון ביתם של זקני רבי דוד בונם וזקני מרת פארדל סומפולינסקי היה תלוי ציור אומנותי לזיכרון ניסי הבריחה מדנמרק (מעשה ידי האומנית מרת פאני סמסון שניצלה בעצמה באותה בריחה מדנמרק והגישה אותו לזקני כהכרת טובה על חלקו בהצלתה), הציור ממחיש בצורה מופשטת את ספינת ההצלה בלב ים, ומסביבו מודפס לשון הכתוב **"בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם, באהבתו בחמלתו הוא גאלם, וינטלם וינשאם כל ימי עולם"**. בשנותיהם האחרונות העניקו סבא וסבתא העתק של תמונה זו לרבים מצאצאיהם על מנת שיתלו אותה בביתם למען יסופר לדור אחרון השגחת ה' עלינו בשנות האפילה.

המילה "לא" נכתבה עם אל"ף ומעליו האות וי"ו, שהרי הכתיב הוא "לא" והקרי הוא "לו". סבא היה מסביר שוב ושוב "בכל צרתם לא צר" מתפרש שלא הוא היה הצר חלילה, מפי עליון לא תצא הרעות, עוונותינו היו מבדילים, ו"בכל צרתם לו צר" מתפרש שגם הוא היה עמנו בצרתנו, עמו אנוכי בצרה.



ביאור | דרשת "לא" ו"לו" יחדיו

אמנם בדף שלנו יש תופעה ייחודית דורשים "לא" ו"לו" יחדיו, "לו לא יגיד". כעין זה מצאנו בפרשת האזינו "שיחת לו לא, בניו מומם" – הוא לא שיחת לו, אלא המום של בניו הוא בעצמם ולעצמם.

והנה לעיל דף כ"ד דרשה הגמרא "בעיר אשר לו חומה" – "אשר לא חומה", שאפילו אם אין כיום חומה לעיר, מכל מקום מכיון שבימי יהושע היתה לה חומה נחשבת לעיר מוקפת חומה. במבט ראשון קצת קשה להבין את המילים "אשר לא חומה", הרי אין כאן ייחוס של "לא חומה" אל העיר, והיה צריך לומר "בעיר אשר בלא חומה" וכדומה.

אמנם, יתכן שכוונת הגמרא לדרוש גם בוי"ו וגם באל"ף, ולקרוא "בעיר אשר לו לא חומה", אשר לו – אין חומה. כמו "יודע אונן כי לא לו יהיה הזרע", כך גם כאן בהיפוך "אשר לו לא חומה".

עילוי, על. ולענ"ד נראה ש"על העין" לא בא לומר שהוא "מעל" העין אלא שהוא עומד במקום גבוה יותר מהעין הנמוך, שפת המעיין, לכן תרגם שהוא "על" העין. אבל "על הגמלים" לא בא לבטא שהוא עומד במקום יותר גבוה מהגמלים, שהרי עמד על אותה הקרקע שעליה הגמלים, אלא שהוא "עומד מעליהם", הם רבוצים והוא עומד בסמוך ונראה כאילו הוא מעליהם, ולכן תרגם "עילוי גמליא" – "מעליהם של הגמלים", כאילו הוא על גבם.

כך גם בגמרא שלנו "קאי עילויהו" עומד מעליהם, כי הקהל יושב בבית הכנסת (ובזמנם מסתמא ישבו על הארץ ממש בישיבה מזרחית) והוא עומד בסמוך לעדים שיושבים למרגלותיו, והרי הוא נחשב כמי שעומד מעליהם.



מהדף לפרשה | ועליו מטה מנשה

זה עתה למדנו פרשת במדבר שם כתוב "ועליו מטה מנשה" ותרגם אונקלוס "ודסמיכין עלוייהו", כי לא היו "על גבי" מטה אפרים כמובן, אלא סמוכים עליו.

פסוק זה נזכר במשנה במנחות פי"א: "אבא שאול אומר שם [בין המערכות של לחם הפנים] היו נותנין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים, אמרו לו והלא כבר נאמר "ונתת על המערכת לבונה זכה" אמר להן: והלא כבר נאמר "ועליו מטה מנשה".

ויש לדקדק מדוע לא הוכיח אבא שאול מהפסוקים הקודמים "החונים עליו מטה יששכר" וכדומה, ומדוע המתין עד "עליו מטה מנשה". אך הביאור הוא ש"חונים עליו" יכול להתפרש לשון עליונות ורוממות של בני יששכר על יהודה, אבל לגבי מנשה לא יתכן לומר שהוא "מעל" מטה אפרים, שהרי יעקב אבינו אמר שאחיו הקטון יגדל ממנו, ומנשה כפוף לאפרים, לכן שם יש הכרח לומר שהכוונה "סמיכין עלוהי".



תופעה | דרשת החלפת לו – לא

הגמרא שלנו דורשת את הפסוק אם "לא" יגיד, גם במובן של "לו" יגיד. והנה, מצאנו בהרבה מקומות החלפת קרי וכתבי של "לא" – "לו". המפורסם שבהם הוא ב"מזמור לתודה" הוא עשנו ולו אנחנו, שהכתיב הוא "ולא" אנחנו.

ויש כאן ב' מובנים: א' הוא עשנו "ולו" אנחנו – אנחנו שלו, כיון שהוא עשנו. (כמו בתחילת פרשת וישלח "למי אתה" שתרגומו "דמאן את" = של מי אתה. כך גם "לו" אנחנו = שלו אנחנו). ב' הוא עשנו "ולא" אנחנו עשינו את עצמנו, שאיננו כפרעה שטען "אני עשיתיני".



וורט | מדוע לא היה אברהם פטור מהכנסת אורחים משום
עוסק במצוה

הגמרא מפרשת "א-דני אם נא מצאתי חן בעיניך" שהוא פונה אל הקב"ה שלא יעבור מעל עבדו כאשר הוא רץ אל האורחים, שהרי "גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה".

וצריך להבין, הרי אם גדולה הכנסת אורחים מכל מקום העוסק במצוה קלה אינו מפסיק הימנה אף בשביל מצוה חמורה, כי העוסק במצוה פטור מכל המצוות החמורות והקלות, ואם כן מדוע עזב אברהם את מצוות הקבלת פני השכינה עבור האורחים.

[והיה מקום לומר שאברהם אבינו החל כבר לעסוק בהכנסת אורחים קודם שהקביל פני השכינה, שהרי כאשר נראה אליו ה' היה כבר יושב פתח האוהל לבקש לו אורחים כמו שכתב רש"י. נמצא שעסק תחילה בהכנסת האורחים. ולפי"ז יומתק מה שהדגישה תורה שה' נראה אליו "והוא יושב פתח האוהל כחום היום", כדי להדגיש שכאשר נראה אליו ה' היה זה לאחר שהתחיל קודם בעסק האורחים. אלא דאם כן קשה להיפך מה ראייה שגדולה הכנסת אורחים, הרי אפשר שהקדים זה משום שהתחיל במצוה זו ראשונה, ויש להאריך]

עוד קשה, מדוע פנה אברהם אל הקב"ה "אל תעבור מעל עבדך" **לאחר שקם ורץ** לקראת האורחים, הרי היה צריך לומר לו זאת לפני שעזבו ורץ אל עבר האורחים. (עיין מה שפירש בזה רש"י בפרשת וירא ומה שהקשה עליו המהרש"א ב"מ פ"ב).

והנה, בתחילת פרשת וירא כתב רש"י הטעם שנגלה הקב"ה באלונו ממרא "הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו", וכבר תמה בשפתי חכמים מהיכן למד רש"י זה, שמה מעשה שהיה כך היה שבאותו זמן היה אברהם באלונו ממרא.

ונראה, עפ"י רש"י לעיל שם יט, יח שאברהם היה **יושב בהר** כמוש"כ ויעתק משם ההרה, ואע"פ שכתוב ויאהל אברם ויבוא וישב באלונו ממרא אשר בחברון "אהלים הרבה היו לו ונמשכו עד חברון", עכ"ל רש"י. ומבואר שאוהל אברהם **כלל לא היה באלונו ממרא** אלא בהר בין בית אל ובין העי, אלא שנמשכו אוהלו עד אלונו ממרא.

[והנה אונקלוס תרגם לשוה"כ ויאהל אברם 'ופרס אברם', וכבר תמה במעט צרי שם למה לא תרגם 'פרס למשכניה' כדרכו, אכן לפמש"כ רש"י בדוקא לא נקט 'למשכניה', כי אוהלו לא היה שם כי אם בהר, ורק האהיל אוהלים למקנהו עד אלונו ממרא. וכיו"ב יש לפרש גבי 'ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום' שגם שם העיר במעט צרי למה לא תרגם 'למשכניה', והביאור כנ"ל משום שמשכנו לא היה עד סדום אלא אוהלי מקנהו].

ולפי"ז על כרחך יתפרש לשון הכתוב "וירא אליו ה' באלונו ממרא והוא יושב פתח האוהל" שהוא יושב בפתח אוהלו אשר בהר וראה **מרחוק** את גילוי השכינה באלונו ממרא, ולפי"ז מדוקדק מה שהוסיף הכתוב והוא יושב פתח האוהל, כדי לבאר איך ראה מתוך אוהלו את מראה השכינה אשר באלונו ממרא, כי ישב בפתח האוהל.

וזהו שכתב רש"י שהטעם שנגלה אליו הקב"ה באלונו ממרא ולא במקומו של אברהם עצמו, הוא בשביל זכות ממרא שנתן לו עצה על המילה.

אם נכונים דברינו, נמצא שאברהם אבינו ישב בפתח האוהל וכאשר נשא את עיניו ראה שני עניינים רחוקים ממנו: א' גילוי שכינה, ב' עמידת שלושה אנשים. [וכן איתא במדרש "וירא, וירא" וירא בשכינה, וירא במלאכים]. ואז מיד "וירץ לקראתם" – לקראת מי? לקראת השכינה ולקראת המלאכים, שכולם היו במרחק מן האוהל, ואז פנה אל השכינה ואמר "אל תעבור מעל עבדך" אע"פ שאני אפנה תחילה להכניס את האורחים. **כעת מובן היטב** מדוע לא אמר "אל תעבור" לפני שרץ לקראתם, כי גם השכינה היתה כביכול מרחוק למקומו.

לפי"ז נמצא שאברהם **לא היה עוסק כלל בהקבלת פני השכינה** קודם לכן, אלא באותו הרגע עמדו לפניו שני המצוות: הקבלת שכינה והכנסת אורחים, וא"כ ממה שבחר להקדים תחילה את הכנסת האורחים מוכח שגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה.

והנה בגמרא שלנו נחלקו אם הוא קודש ופונה אל השכינה או שהוא חול ופונה אל המלאכים. לדברינו אפשר **שאלו ואלו דברי אלקים חיים**, כי באותה אמירה התכוון אברהם לומר לקב"ה "אל תעבור מעל עבדך" עד שאכניס אורחים, ולומר למלאך "אל תעבור מעל עבדך" אלא היכנס לאוהלי. ועיין בזה.



אמונה | עמידה לפני ה' בתוך ארמון המלוכה

בגמרא שלנו אנו מוצאים תופעה פלאית. כאשר עמדו הצדיקים לפני המלכים הם בעצם פנו אל הקב"ה. ולכן כאשר דניאל אומר למלך "מלך מלכיא" כוונתו בעצם אל הקב"ה.

כך גם כאשר אומר דניאל "מרי, חלמא לשנאך" התכוון לאומרו כלפי מעלה, שהרי אם הוא מופנה אל נבוכדנצר יש כאן קללה על ישראל שהם שונאי נבוכדנצר.

והנה במדרש שמות רבה כתובה ראייה זו באופן חריף יותר: "מרי חלמא לשנאך ופשריה לערך, מי שדורש המקרא הזה עושה לדניאל מטיח דברים כלפי מעלה שאמר לנבוכדנצר מרי חלמא לשנאך, **אין שונאו בעולם יותר מן הקדוש ברוך הוא שהחריב את ביתו והגלה את בניו**, ועוד גם ישראל היו שונאיו והיה מקלל אותן, אלא **נתן דניאל לבו כנגד הקדוש**

ברוך הוא ואמר מרי שבשמים הבא את החלום לשונאך זה.

והנה חז"ל אמרו שכאשר אמרה אסתר "איש צר ואוייב" החוותה באצבעה כלפי אחשוורוש ובא מלאך והסיט אצבעה להמן והמשיכה "המן הרע הזה". הגר"א במגילת אסתר כתב לתמוה מדוע חשבה אסתר להכניס עצמה לסכנה ולהצביע על אחשוורוש.

וביאר הגר"א על פי הגמרא שלנו, שכל הצדיקים היה דרכם לכשידברו דברים לפני המלך היה ליבם ומחשבתם דבוק להקב"ה ית"ש, וכן היה כאן שליבה היה להקב"ה והיה מחשבתה על אחשוורוש ומחמת הדמיון הזה טעתה ומחוי בידה כלפי אחשוורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן.

עוד הביא הגר"א דוגמא לזה מנחמיה (ב, א-ו):

"וַיְהִי בְּחֹדֶשׁ נִסָּן שְׁנַת עֶשְׂרִים לְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ, וַיִּזְוּ לְפָנָיו, וְאָשָׂא אֶת הַיַּיִן וְאֶתְנָה לְמֶלֶךְ וְלֹא הִיִּיתִי נֵעַ לְפָנָיו: וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ מִדּוֹעַ פָּנֶיךָ רַעִים וְאַתָּה אֵינְךָ חוֹלָה, אֵין זֶה פִּי אִם רַע לִב וְאִירָא הַרְבֵּה מְאֹד: וְאָמַר לְמֶלֶךְ הַמֶּלֶךְ לְעוֹלָם יְהִיָּה, מִדּוֹעַ לֹא יָרְעוּ פְּנֵי אֲשֶׁר הָעִיר בֵּית קְבָרוֹת אֲבֹתֵי הַרְבֵּה וְשַׁעֲרֵיהָ אֶכְלוּ בְּאֵשׁ: וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ עַל מֶה זֶה אַתָּה מִבְּקִשׁ וְאַתְּפִלֵּל אֶל אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם: וְאָמַר לְמֶלֶךְ אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם יֵיטֵב עֲבָדְךָ לְפָנֶיךָ אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֲנִי אֶל הַיְּהוּדָה אֶל עִיר קְבָרוֹת אֲבֹתֵי וְאֶתְנָנָה: וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ וְהַשְׁגַּל יוֹשְׁבֵת אֶצְלוֹ עַד מִתִּי יְהִיָּה מִהַלְבֵּךְ וּמִתִּי תָשׁוּב וַיֵּיטֵב לְפָנֶיךָ הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַחֲנִי וְאֶתְנָה לוֹ זָמֹן:

הרי שנחמיה היה מדבר אל המלך, אך באמת כוונתו היתה

כתפילה אל אלקי השמיים.

ובהערותיו המצויינות של הגר"ח"ד נובל זצ"ל על ביאור הגר"א לאסתר, הביא את דברי השל"ה הקדוש: "האדם בכל מה שעושה או מדבר ומחשב בלבו להשם יתברך, זוהי מעלה גדולה. בפרק קמא דעבודה זרה (טז ב) תנו רבנן כשנתפס רבי אליעזר למינות, העלוהו לגרדום לידון. אמר ליה אותו הגמון, זקן שכמותך יעסוק בדברים בטלים הללו. אמר ליה נאמן עלי הדיין. כסבור אותו ההגמון, עליו הוא אומר. **והוא לא אמר אלא כנגד אביו שבשמים** כו'. וכן כשאמרה אסתר (אסתר ח, ה) 'אם על המלך טוב ואם מצאתי חן לפניו וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו יכתב להשיב' וגו'. **כל כוונת לבה היתה למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.** וכן בנחמיה סימן ב' (ד - ה) 'ואתפלל אל אלהי השמים, ואומר למלך אם על המלך טוב, ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני' וגו'. 'המלך' שהזכיר היה בלבו למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא... וככה יהיה בלב כל שתדלן, העומד לפני מלך ושרים".

עוד ציין (בשם הגר"ש ברעוודא זצוק"ל) את דברי הגר"א על הפסוק "לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון": **בעת שיצטרך לדבר לפני מלך ולפני שר אין רק לערוך לבבו לה', ומה' יהיה מענה לשונו, וכל אשר ישים ה' בפיו אותו ידבר.** עכ"ל.

הדברים נוראים. במקום לערוך לבבו מה ידבר לפני המלך, הוא עורך לבבו איך להיות פונה אך ורק אל ה', ועל ידי זה יהיה מה' מענה לשון ומה שישים בפיו אותו ידבר! בלא להכין ולסדר כלל את דבריו אל המלך!